

חולין דף מ"ה

שיעור נקב בגרוגרת של בהמה
כאיסר ונקבים מצטרפים

אמר רב יהודה אמר רב, ניקבה הגרגרת
נקבים רבים מסביב להיקפה ונראית כַּנְפָּה,
אם על ידי שמצרפים את הנקבים יש שיעור של נפסקה ברוב, טרפה.
הקשה רב ירמיה ממה ששנינו בברייתא באהלות, שיעור חיסרון
בגולגולת שאינה מטמאת באהל המת, לבית הלל בשיעור שינטל מן
החי וימות שהוא כמלא מקדח של רופאים. ואם היו הרבה נקבים קטנים,
מצטרפים לשיעור כמלא מקדח. הרי שנקבים רבים מצטרפים לשיעור
שהוזכר, ולא נתנו שיעור אחר. כך כאן בנקובת הגרוגרת, מצטרפים
הנקבים לשיעור כאיסר? עונה הגמרא, שנשמט מאותו מקשה מה
שאמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, נקבים שיש בהן חסרון
מצטרפים לכאיסר, ושאינן בהן חסרון מצטרפים לרוב.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי, ניטלה מהגרוגרת רצועה
לארכה, משערים שאם יעגלוה מגיעה לשיעור איסר טרפה.

שאל רבי יצחק בר נחמני את רבי יהושע
בן לוי, מה הדין כשניקבה כַּנְפָּה? אמר לו,
הרי אמרו: נקבים שיש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר, ושאינן בהן חסרון
מצטרפין לרוב. אלא הספק בעוף כשניקבה הגרגרת כַּנְפָּה, כמה שיעור
הנקב שפוסלו שהרי לא שייך לגביו שיעור של 'כאיסר'? אמר רבי יצחק
בר נחמני, קיבלתי מרבי אלעזר, חותך את המקום שנראה כנפה ומקפלו
ומניחו על פי הקנה. אם אותה רצועה³⁰⁷ מחפה את רוב הקנה טרפה, ואם
לאו כשרה. אמר רב פפא, הסימן לשיעור בניקבה כנפה, שאינו ברוב
או בצירוף לרוב, הוא כעין שעושים נפה שמניחים את היריעה כנגד
הטבעת של הנפה.

גרגרת שנחתכה ממנה רצועה אך מחוברת בצד אחד וסותמת את הנקב
כמין דלת, אמר רב נחמן, השיעור הוא כדי שיכנס איסר לרחבו³⁰⁸.

307 בין הנקבים והשלם שבין נקב לנקב אף על גב שבנקבים לבד אין רוב. רש"י.

308 וכיון שלא נחסר אלא תלוי והנקב נסתם, השיעור גדול מאיסר. רש"י.

גרגרת שנסדקה לארכה³⁰⁹, אמר רב אפילו לא נשתייר בה אלא חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה, כשרה. וכשאמרו זאת לרבי יוחנן אמר, למה לכם להזכיר חוליות? אלא אפילו לא נשתייר בה אלא משהו למעלה ומשהו למטה כשרה. אמרו לרבי יוחנן שגם רבי יונתן אמר 'משהו למעלה ומשהו למטה', ואמר להם יודעים חברנו הבבלים לפרש טעם בדבר.

מקום הכשר לשחיטה בצוואר התחתון

שנה רבי חייא בר יוסף לפני רבי יוחנן, כל הצואר כולו כשר לשחיטה, מטבעת הגדולה³¹⁰ עד אוני ריאה התחתונה. ומפרש רבא, תחתונה שהיא עליונה. כלומר, המקום הרחוק ביותר בקנה הכשר לשחיטה, הוא עד כנגד המקום שמגיעות האונות הקרובות לצוואר, ואפילו שהקנה ממשיך עד התפצלות הסמפונות. שאני אומר, כשר לשחוט בקנה בכל המקום שפושטת צוארה ורועה, ובלבד שאדם לא ימשוך הסימנים חוץ לחזה בכת. הסתפק רב חנינא ויש אומרים רב חנניה, מה הדין אם הבהמה אנסה עצמה לפשוט מאד צוארה בשעת שחיטה? ונשארה הגמרא בתיקו³¹¹.

ישב רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ואמרו, אנס בסימנים ושחט פסולה, ניקב הקנה למטה מן החזה במקום שאין ראוי לשחיטה, נידון כריאה בנקב משהו ולא ברוב כגרגרת.

תנו רבנן, איזהו 'חזה' של שלמים הניתן לכהנים? זה הרואה את הקרקע למטה לא מהצדדים במקום הצלעות, אלא השומן התחתון כמות שהוא בחסחוס שבראשי הצלעות, עד הצואר. ושיעור ארכו למעלה, עד הכרס. חותך שתי צלעות משתי דפנות והן שסביב הקנה, וזהו 'חזה' הניתן לכהנים'.

קרום חיצון ופנימי במח ובביצים

למדנו במשנה, שניקב קרום של מוח הוא טריפה. ואמרו רב ושמואל, הכוונה לקרום

309 הוא המקרה הקל מבין חתך שבגרגרת, שכשנפסק לרחבה השיעור ברוב, מתוך שהריאה מושכת למטה והצואר מושך למעלה ניתק והולך לגמרי ולא מבריא. אבל בתחך לארכה, כל כמה שהצואר נמשך הסדק סוגר והולך, ויבריא. רש"י.

310 כרבי יוסי רבי יהודה ומחלוקתו (לעיל יח.). מיהו אנו פוסקים כרבי חנינא בן אנטיגנוס שמשפוי כובע ולמטה כשרה, דהיינו למעלה מן הטבעת. רש"י.

311 ולחומרא, וכן הלכה. רש"י.

העליון המחובר לגולגולת, ואפילו שלא ניקב הקרום הפנימי שהמוח מונח בתוכו. ויש אומרים, שאינה טרפה עד שינקב גם הפנימי. אמר רבי שמואל בר נחמני, והסימן לדעת איזה קרום פוסל, 'חייתא' שהוא לשון שק שהמוח מונח בתוכו. וללמד שחיי הבהמה תלויים בו. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי, ניתן ללמוד על שני הקרומים של המוח, שהם כדוגמת שני קרומים שהביצים מונחים בו.

מקום מח שפוסל בכלשהוא וחוט
סדרה ברובה
אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, נקב כלשהוא פוסל במוח עד שמתחיל להיעשות חוט השדרה, וממקום שמתחיל להמשך כחוט נדון כחוט השדרה בפסיקת הרוב. ומהיכן מתחיל לימשך? אמר רבי יצחק בר נחמני קיבלתי מרבי יהושע בן לוי³¹², במקום חבור הצואר והגולגולת יש כמין שני פולין. מהפולין ולפנים כלפנים, מן הפולין ולחוץ כלחוץ, ופולין עצמן איני יודע, ומסתבר כלפנים. רבי ירמיה בדק בעוף, ומצא כמין שני פולין מונחים בסוף המוח.

ניקב הלב לבית חללו בין חדר גדול
ובין חדר קטן
הסתפק רבי זירא, מה שהחשיבה המשנה כטרפה כשניקב הלב לבית חללו, הכוונה לבית חלל קטן או לבית חלל גדול? אמר לו אביי, הרי מצינו במשנה לגבי נקב בריאה, שלרבי שמעון עד שתנקב לבית הסמפונות. וביאר רבה בר תחליפא בשם רבי ירמיה בר אבא שאמר בשם רב, שהכוונה לסמפון גדול, וגם כאן נפרש כן לעניין לב? דוחה הגמרא, שם שנו בלשון רבים 'לבית הסמפונות' שהוא מקום שמסתיימים כל הסמפונות. אולם בלב שנינו 'לבית חללו', משמע בין גדול ובין קטן.

מביאה הגמרא שנחלקו בשיעור נקב הפוסל ב'קנה הלב', רב אמר במשהו, ושמואל אמר ברובו. ואמר רבה בר יצחק אמר רב, 'קנה הלב' הוא החלב היורד על הצלעות מן השדרה. שואלת הגמרא, איזה חיות יש שם שתמות מחמת נקב? אלא הכוונה לקנה 'שעל גבי דופני ריאה' ודבוק בשדרה ומחובר לחלל הלב.

אמר אמימר משמו של רב נחמן, לאחר שהקנה נכנס לחזה מתפצל

לשלשה: 1. ללב, ונחלקו רב ושמואל בשיעור, 2. לריאה ומתחלק לסמפונות, ושיעורו בנקב משהו, 3. לכבד, ושיעורו עד שינטל כולו. מר בר חייא הפך את השיעורים: בריאה עד שינטל, ובכבד במשהו, ובלב נחלקו רב ושמואל³¹³.

רבי חייא בר יוסף אמר לפני שמואל, את מה שאמר רב שנקב ב'קנה הלב' הוא 'במשהו'. אמר לו, אם כך אמר 'אבא'³¹⁴, לא ידע בטרפות ולא כלום.

נפסק חט השדרה, ב'רוב מוחו' או 'רוב עורו'
תנו רבנן, חוט השדרה שנפסק השיעור ברובו, דברי רבי. רבי יעקב אומר, אפילו ניקב כשלהוא. הורה רבי כרבי יעקב להחמיר. אמר רב הונא, אין הלכה כרבי יעקב. וכמה 'רובו'? רב אמר, רוב העור המקיף את החוט, אף על פי שהמוח לא נפרד כלום. ויש אומרים, רוב מוחו, אף על גב שמסביב העור כולו קיים. הסובר שהשיעור 'רוב מוחו', כל שכן שמטריף בנפסק רוב עורו שסוף המוח לפרד ולצאת. ומסתפקת הגמרא, לסובר 'רוב עורו' מה הדין ברוב מוחו? ומביאה ראייה ממה שאמר החכם 'ניולי' בשם רב הונא, רובו שאמרו רוב עורו, מוח זה לא מעלה ולא מוריד. רב נתן בר אבין ישב לפני רב, בדק ברוב עורו ומצא שלא נפסק רוב, ושוב בדק ברוב מוחו אם הוא קיים. אמר לו, אם רוב עורו קיים מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד.

אמר רבה בר בר חנה בשם רבי יהושע בן לוי, חוט השדרה שנתמרך ונשפך כקיתון עד שאם היה נקב היה יוצא ממנו, פסול. נתמסמס עד שאינו יכול לעמוד ואפילו לא נשפך, פסול³¹⁵. הסתפק רבי ירמיה, חוט השדרה שאינו יכול לעמוד מפני שהוא עב וכבד בלא שנתרכך מבפנים, האם משום חולי הוא שמכבידו או לא? תיקו³¹⁶.

אמרו מבית מדרשו של רב, נתמסמס פסול, נתמזמוז שנתרוקן מהמוח מקצתו מאליו, כשר. מקשה הגמרא ממה ששינונו, רבי שמעון בן

313 ומסתבר כל"ק: שכן רבי יוחנן אמר לעיל 'ניקב למטה מן החוזה נידון כריאה'. רש"י.

314 כך קרא שמואל לרב שהיה עדיף ממנו. אני שמעתי 'אבא', וי"ג 'אבא חברי'. רש"י.

315 'נתמרך' ו'נתמסמס' בכלל 'נפסק החוט'. דקימ"ל לרבנן שמתוך ליקוי זה – עתיד לינקב וליפסק. א"נ, אין פיסוק גדול מזה. רש"י.

316 וכל תיקו דאיסורא לחומרא. רש"י.

אלעזר אומר, בהמה שנתמזמוז מוחה טרפה? עונה הגמרא הכוונה שם ל'נתמסמס'. שואלת הגמרא, והרי היה מעשה שלוי ישב בבית המרחץ וראה אדם שנענע ראשו בלא הפסק, ואמר 'אוי לו לזה שנתמזמוז מוחו' משמע שלא יחיה? אמר אביי, לא! לומר שאינו מוליד³¹⁷.

עד היכן נחשב ל'חוט השדרה' שהבהמה נטרפת כשנפסק? אמר רב יהודה אמר שמואל, עד 'בין הפרשות' ששם הוא מתפצל לפצולין³¹⁸.

מקום 'בין הפרשות' רב דימי בר יצחק התכוון ללכת ל'בי חוזאי'. בא לפני רב יהודה וביקש ממנו שיראה לו היכן הוא 'בין הפרשות'? אמר לו, לך והבא לי גדי ואראה לך! והביא לו גדי שמן לאחר שנשחט והופשט. והראה לו מבחוץ. אמר לו, החוט בלוע מרוב שומן ואינו ניכר כדי שיידע בדיוק היכן נפסק מטריף והיכן כשר. הביא לו גדי רזה, ואמר לו שמחמת בליטת העצם אינו מבחין. אמר לו, כך אמר שמואל, כל מקום שיפסק מן הצואר עד בין הפרשה ראשונה, טרפה. נפסק בין הפרשה שלישית, כשרה. שניה, איני יודע.

הסתפק רב הונא בנו של רב יהושע, האם 'עד ועד בכלל', כלומר מן הראש ועד בין הפרשה ראשונה וכל אותו בין בכלל טרפה, או 'עד ולא עד בכלל' וראשונה ושניה מסופק בהם, ושלישית כשרה.

נפסקה בפי פרשה או שנפסק הפיצול מן החוט הסתפק רב פפא, אם אומרים 'עד ולא עד בכלל' וממילא פיצול הראשון אינו בכלל,

מה הדין ב'פי פרשה' כשנפסק במקום שמתחיל הפיצול הראשון, האם נחשב חלק מחוט השדרה או לא? ורבי ירמיה הסתפק, אם אומרים 'עד ועד בכלל'³¹⁹, מה הדין אם נפסק בפרשה ראשונה הפיצול עצמו מן החוט? ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, הפרשה שנפסק בה הפיצול תידון כבשר וכשרה. ולכאורה הכוונה לפרשה ראשונה ושניה? דוחה

317 תולדות האיש – מן המוח היא באה שגיד הנשה של ירך וגיד הגוייה – כולן מחוברין לחוט השדרה, שהוא מתפצל ויוצא מתחת השדרה ונעשה גיד אצל הירכים ונכנס לתוכו. רש"י.

318 כנגד הירכים הוא מתחיל ליפצל, ויוצא ראש אחד לירך זו ואחד לזו, והאמצעי יורד לזנב. ולמטה מאותן פיצולין, כנגד שתי אצבעות, הוא חוזר ומתפצל עוד לשלשה. ולמטה מהם עוד מתפצל, וכן בהרבה מקומות עד סופו. ואם נפסק מן המוח ועד בין הפרשות הללו, כל מקום שנפסק שם רובו טרפה. ואם למטה מבין הפרשות נפסק, כבר תשש כחו, והירכים מעמידין את שדרתו ואינה מתה בכך. רש"י.

319 בפי הפרשה ודאי טרפה, שאפילו חוט שכנגד הפסק שבין שני הפיצולים טרפה. רש"י.

הגמרא שמדובר בשלישית³²⁰.

נחלקו בשיעור חוט השדרה שבעוף, רבי ינאי אמר עד למטה מכנפיו, וריש לקיש אמר עד כנגד בין אגפים. אמר עולא, כשהייתי לפני בן פזי ואייתו לפניו עוף ובדק עד בין אגפים, ושלחו לו מבית הנשיא שילך אצלם והלך, ולא ידעתי אם משום שלא צריך למבדק יותר או משום כבוד הנשיא.

³²⁰ רש"י מביא פירושים אחרים בהסבר 'פרשה' אם זה מהצלעות שליד האליה או מהבשר שביניהם, אולם מסיים 'ולשון מורי הראשון הגון, וסייג מצאתי לו בהלכות גדולות, והוא עיקר'.

